

9

Rahoitus on talouden verenkiertoa

Lainalla luodaan uutta rahaa

Kansantaloutta on vaikea kuvitella ilman pankkeja. Pankit ovat niin tärkeitä, että niitä varten on säädetty omat lait ja niiden toimintaa valvotaan tarkasti. Pankkikriiseissä on huomattu, että jotkut suuret pankit voivat horjuttaa jopa maailmantalouden vakautta.

Kun säästöt eivät riitä, tarvitaan lainaa. Pankit tarjoavat lainaa melkein mihin tahansa: opintoja, asuntoa, mökkiä, autoa tai mopoa varten. Pankki myöntää lainan, jos se uskoo saavansa rahansa korkojen kera takaisin. Laina on uutta rahaa, joka syntyy käytännössä tyhjästä. Jokaista uutta sataa euroa kohti pankilla täytyy kuitenkin olla noin kymmenen euroa omaa rahaa.

Pankki voi lainata enemmän rahaa kuin sillä on talletuksia, koska kaikki asiakkaat eivät yleensä tule yhtä aikaa nostamaan säästöjään. Näin voi käydä ainostaan kriisitilanteessa, jolloin puhutaan talletuspaosta. Talletuspako koettiin Kreikassa talouskriisin keskellä kesällä 2015.

Pankit vaativat lainoilleen vakuuksia, joiden tarkoitus on vähentää pankin riskiä. Esimerkiksi asunto on yleensä lainan vakuutena. Pankki pitää asunnon itsellään, jos laina jää maksamatta.

Yritykset tarvitsevat lainaa yritystoiminnan alkuvaiheessa, kun myyntituloja ei vielä ole tai laajentaessaan toimintaansa investoinneilla. Lainaa tarvitaan myös yritysosoihin. Rahoitusta voi pankkien lisäksi hakea suoraan **rahoitusmarkkinoilta**. Kasvunsa alkuvaiheessa olevilla yrityksillä on mahdollisuus etsiä rahoittajiksi pääomasijoittajia tai

Laina on uutta rahaa, joka syntyy käytännössä tyhjästä.

Linda Liukas on tullut tunnetuksi yrittäjänä ja kirjailijana. Hän keräsi joukkorahoituksella varat ohjelmointia lapsille opettavan Hello Ruby -kirjansa julkaisemiseen. Joukkorahoitusta varten on kehitetty verkkoalustoja, joiden kautta yksityiset ihmiset voivat osallistua erilaisten hankkeiden rahoittamiseen. Jos hanke ei onnistu, ihmiset menettävät siihen sijoittamansa panoksen.

-rahastoja. Lisäksi yksityishenkilöiltä kerätävä **joukkorahoitus** on sosiaalisen median myötä yleistynyt.

Osakeyhtiöllä on käytössään useita keinoja rahoituksen hankkimiseen. Ne voivat listata osakkeensa pörssiin ja saada uutta omaa pääomaa lainarahan sijasta. Osakerahoituksessa alkuperäisten omistajien omistusosuus pienenee, kun omistajien määrä kasvaa. Pörssilistauksen jälkeen osakkeet ovat kenen tahansa ostettavissa ja myytävissä. Yhtiö voi osakeannilla kasvattaa edelleen osakkeidensa määrää ja saada näin uutta rahoitusta.

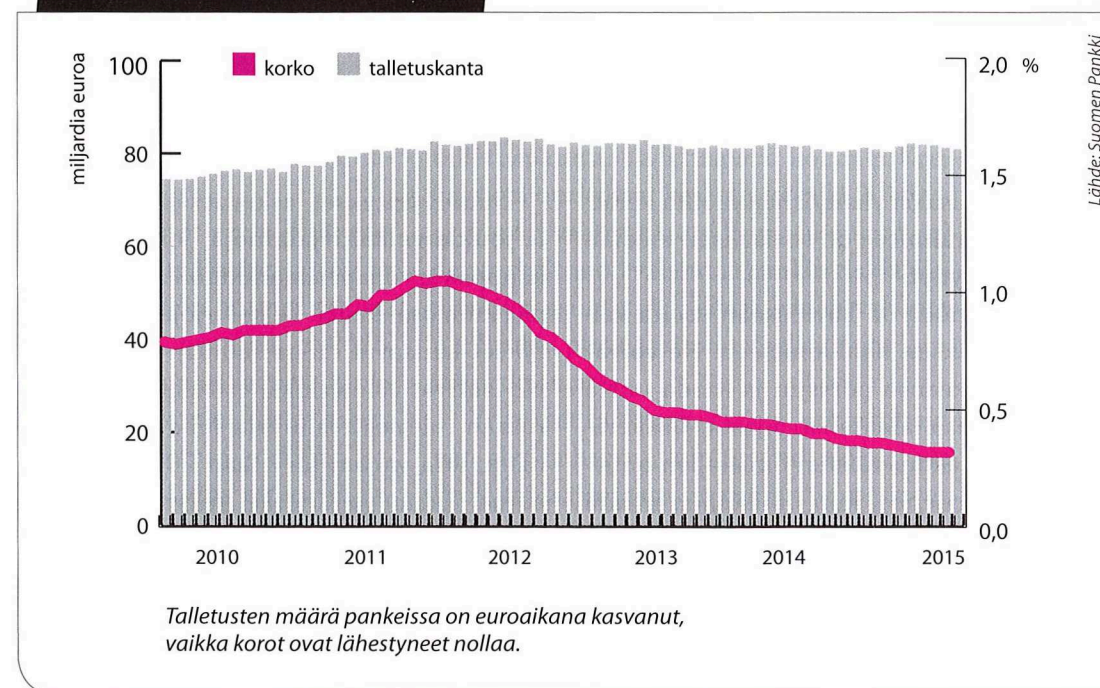
Suuret yritykset laskevat lisäksi liikkeelle **joukkovelkakirjalainoja**, joilla käydään kauppaa arvopaperimarkkinoilla samaan tapaan kuin osakkeilla. Velkakirjojen avulla yritykset lainaavat rahaa suoraan sijoittajilta. Ne laativat esimerkiksi esitteen, jossa kerrotaan tulevasta suuresta tehdasinvestoinnista, jota varten tarvitaan 200 miljoonaa euroa. Rahan vastineeksi yritys lupaa maksaa lainalle korkoa. Laina myydään pieninä osina sijoittajille, jotka voivat sen jälkeen käydä lainapapereilla kauppaa. Vastaavalaista lainakauppaa kehitetään myös pienille ja keskisuurille yrityksille, jolloin niiden

riippuvuus pankkirahoituksesta vähenisi. Joukkolaina voi olla vaihtovelkakirja, jonka nojalla lainan voi tietyin ehdoin vaihtaa lainan liikkeelle laskeneen yhtiön osakkeisiin.

Valtio ja kunnat tarvitsevat lainaa siinä missä yksityiset kotitaloudet ja yrityksetkin. Suomen valtio myy lainamarkkinoilla omia velkakirjojaan eli **obligaatioita**. Velan korko on sitä alhaisempi, mitä paremmaksi Suomen talouden tila arvioidaan. Kunnat hankkivat rahoitusta sitä varten perustetun rahoituslaitoksen, Kuntarahoituksen, avulla.

Suomen valtio on viime vuosina velkaantunut vauhdilla, kun talouskasvu on hidastunut ja työttömien määrä kasvanut. Vaikka velkaa on paljon, Suomen kansantalouden nettovelka eli varallisuus vähennettynä veloilla on yhä vahvasti plussan puolella. Suomalaisilla on yhteensä varallisuutta paljon enemmän kuin velkaa, kun mukaan lasketaan asunnot, säästöt, metsät, eläkevarat ja muu omaisuus. Tästä huolimatta valtion käteisvarat voivat loppua ja tuloksena on **kassakriisi**. Näin tapahtui viimeksi vuonna 1958,

Kotitalouksien talletukset 2010–2015

Asunto- tai muuta lainaa otettaessa tärkeimmät muistettavat seikat ovat oma maksukyky, lainan suuruus ja rahan hinta. Lainakoron yllättävään nousuun on syytä varautua. Laina on liian iso, jos lyhytkin katkos omissa tuloissa tai koron nousu johtaa maksuvaikeuksiin. Yksikin lisäprosentti 100 000 euron asuntolainan korossa tietää sadan euron nousua kuukausierään, jos laina-aika on noin 20 vuotta.

jolloin valtio joutui lykkäämään maksujaan ja ottamaan lyhytaikaista pankkilainaa palkkojen maksuun.

Jokaisella suomalaisella on jo syntyessään lähes 20 000 euroa julkista velkaa.

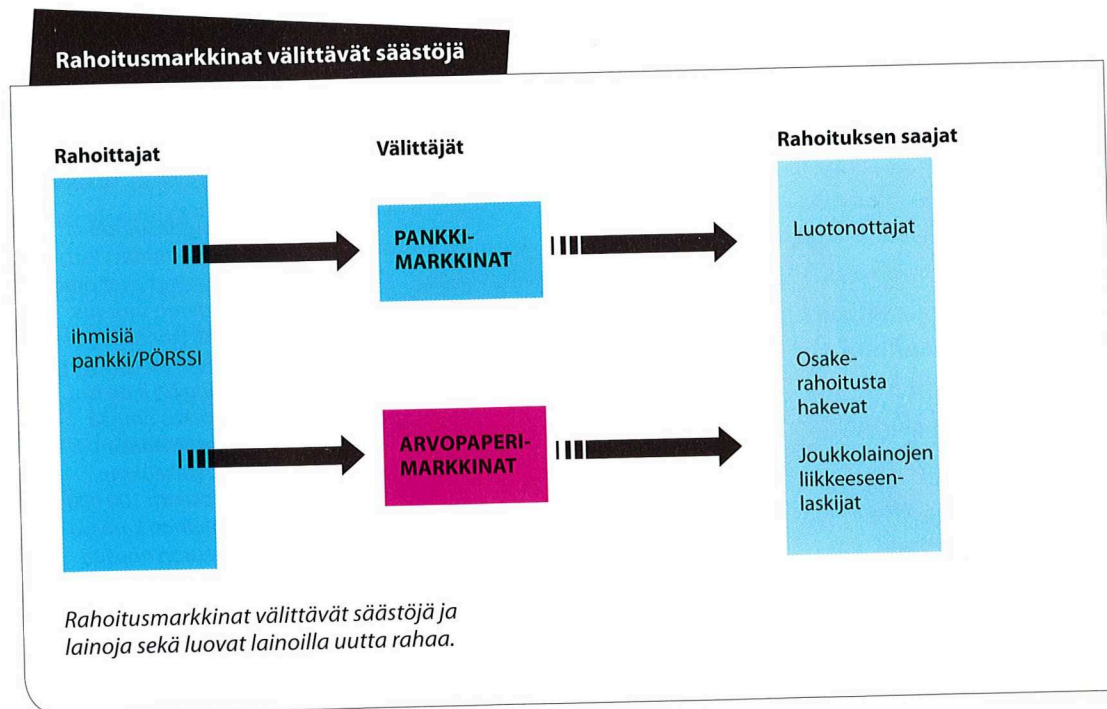
Pankilla pitää olla toimilupa

Pankit tekevät rahaa **korkokatteella** eli myymällä lainoja. Ne maksavat tallettajille pienempää korkoa kuin mitä ne perivät myöntämistään lainoista. Korkokatteen lisäksi pankkien oma sijoitustoiminta, rahastosäästämisestä saadut palkkiot, asiakkaiden varallisuuden hoito ja yrityskauppojen järjestäminen tuovat pankeille suuria tuloja. Myös päivit-

täisten raha-asoiden hoidosta pankit perivät **palvelumaksuja**.

Yhdessä EU-maassa toimiluvan saanut pankki saa toimia missä tahansa EU-alueella. Suomen pankeista yli puolet on ulkomaalaisomistuksessa. Nordean kotipaikka on Ruotsi ja Danske Bank on tanskalainen. Monet ulkomaiset pankit kuten ruotsalainen Handelsbanken ja espanjalainen Santander ovat rantautuneet Suomeen. Kotimaisia pankkivaihtoehtoja ovat edelleen osuus- ja säästöpankit.

Maksujenvälitys ja sijoitustoiminta tapahtuvat yhä enemmän verkkopalvelujen kautta. Pankit säästävät kuluissa suuria summia,

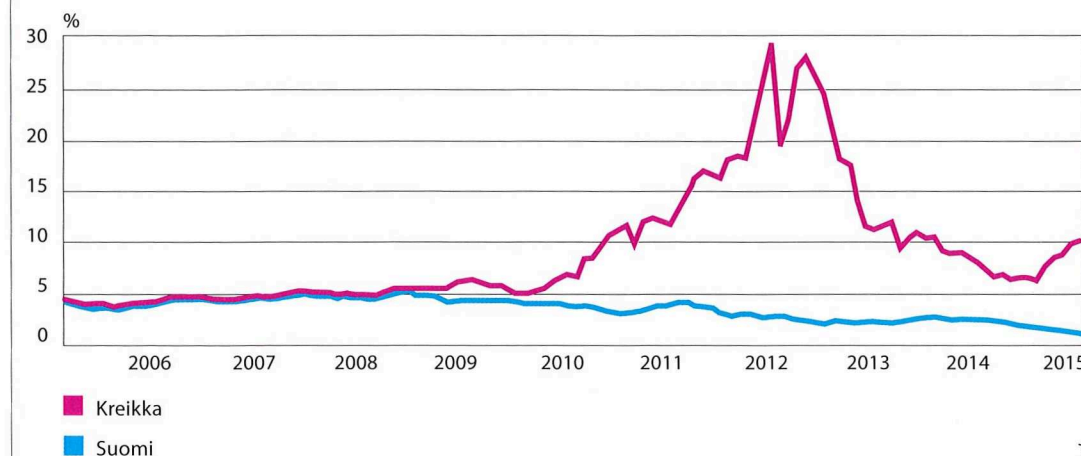
kun asiakkaat siirtyvät konttoreista tietokoneen ääreen.

Pankkitoiminta on luvanvaraista. Toimiluvalla pyritään varmistamaan pankkien luotettavuus ja vakavaraisuus, jotta asiakkaat eivät menettäisi rahojaan. Vakavaraisuusmääräyksillä varmistetaan, että pankeilla on riittävästi rahaa suhteessa niiden ottamiin riskeihin. Euroopan pankkiviranomaiset ja Suomessa Finanssivalvonta valvovat pankkien vakavaraisuutta, jotta ne pystyvät selviytymään mahdollisista luottotappiosta, kun huonot ajat koittavat. Euroopassa on tehty pankeille riskitestejä, joiden perusteella suomalaiset pankit ovat hyvässä kunnossa.

Suurin osa pankkien asiakkaista on tavallisia kotitalouksia, joilla on pankissa palkkatili ja asuntolaina. Oma asunto on yleensä perheen suurin hankinta. Asuntolainan kylkeen pankit tarjoavat usein rahastosäästämistä, vakuutuksia ja korkokattoja saadakseen lisätuottoja.

Pankkien rahoittama **Talletussuojarahasto** takaa, että tallettajat saavat rahansa pankista tiettyyn rajaan asti siinäkin tapauksessa, että pankki ajautuisi konkurssiin. Suomessa pankkikohtainen **talletussuoja** nostettiin finanssikriisin jälkeen 100 000 euroon. Euroalueelle on luotu pankkien kriisinhallintamekanismi ja talletussuoja, jonka

Valtionlainojen korot 2005–2015

Vuoteen 2008 asti Kreikkaa pidettiin yhtä turvallisena sijoituskohteena kuin Suomea ja muita euromaita. Eurokriisin puhjettua Kreikan valtionlainojen korot hyppäsivät omille lukemilleen, kun sijoittajat alkoivat karttaa maan velkapapereita.

Lähde: St. Louis Fed.

yhdenmukaistaminen on ollut vaikeaa erilaisten kansallisten järjestelmien vuoksi.

Valtion ei tarvitse olla velaton

Valtioiden velkaongelmat ovat kärjistyneet, kun veronmaksajien rahoilla on korjattu rahoitusmarkkinoilla alkuunpantuja talousvaikeuksia. Joskus valtiontaloutta verrataan kotitalouteen, kun puhutaan talouden tasapainottamisesta. Toisin kuin kotitalouden valtion ei tarvitse koskaan maksaa velkojaan kokonaan. Se voi ottaa aina uutta lainaa, jonka hinta vaihtelee sen mukaan, kuinka paljon valtion takaisinmaksukykyyn luotetaan.

Valtion velkaantuminen ei ole ongelma, jos talous kasvaa nopeammin kuin velanhoidokustannukset. Silloin velan suhteellinen osuus valtion menoista pienenee. Kun valtio ja kunnat tarvitsevat rahoitusta, ne laskevat liikkeelle **velkakirjoja**, jotka voivat olla muutaman kuukauden tai useamman vuoden pituisia.

Valtiot pystyvät yleensä lainaamaan rahaa markkinoilta yrityksiä halvemmalla, koska niiden velkakirjoja pidetään riskittöminä. Pahasti velkaantuneet maat kuten Kreikka tai aiempina vuosina Argentiina ja Meksiko ovat ongelmiansa vuoksi joutuneet

Maailman suurimmat arvopaperipörssit sijaitsevat New Yorkissa. NYSE ja Nasdaq määrittävät kansainvälisen osakekaupan suunnan.

maksamaan lainoistaan selvästi muita korkeampaa korkoa.

Valtionlainat ovat olleet sijoittajille turvallisenä pidetty vaihtoehto verrattuna yrityslainoihin tai pörssiosakkeisiin. Lainojen hinta eli korko määräytyy markkinoilla kysynnän ja tarjonnan mukaan. Valtionlaina on yleensä edullisempi kuin yrityslaina pienempänä pidetyn riskin vuoksi. Lainan korkoon vaikuttaa **luottoluokitus**. Luottoluokituksen antaa toimiluvan siihen saanut yritys kuten Moody's tai Standard & Poor's. Mitä paremmassa kunnossa valtion talous on, sitä paremman luottoluokituksen se saa ja sitä matalammalla korolla se voi hakea lainaa markkinoilta. Huonoimman luokituksen saaneita lainoja sanotaan **roskalainoiksi**.

Niille maksetaan kovaa korkoa, koska muuten ne eivät kävisi kaupaksi.

Osakemarkkinat kertovat talouden tilasta

Rahamarkkinoilla määräytyvät **markkinakorot** toimivat kansantalouden kuumemittarina. Lyhyet korot nousevat kansantalouden kasvun kiihtyessä ja laskevat, kun talouden tila jäähtyy. **Osakemarkkinat** puolestaan ennakoivat reaalitalouden muutoksia; pörssikurssit nousevat jo ennen kuin talouskasvu näkyy kunnolla yritysten tuloksissa ja tilastoissa.

Osakemarkkinat tarjoavat yrityksille mahdollisuuden hankkia rahoitusta ja saada yhtiölle markkinahinta. Osakkeiden sään-

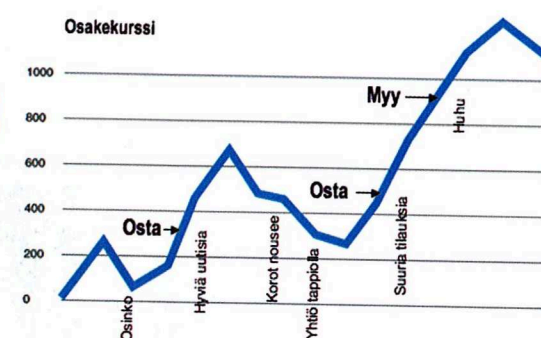
nelty ja valvottu markkinapaikka on pörssi, johon yhtiö voi listautua järjestämällä osakeannin. Osakeannissa yhtiö myy uusia osakkeita laajentaakseen omistuspohjaansa ja kerää uutta pääomaa laajentaakseen tuotantoon tai rahoittaakseen tulevia yritysostoja.

Pörssilistaus mahdollistaa osakkeiden käyttämisen henkilökunnan palkitsemisessa. Palkan lisäksi työntekijöille, yleensä johtohenkilöille, voidaan tarjota osakeoptioita. **Optio** on mahdollisuus ostaa osakkeita tietyllä ennalta määrättyllä hinnalla jonkin tulevan ajanjakson kuluessa. Jos osakkeen hinta nousee, optiot tuottavat voittoa. Jos kurssi laskee, optiot raukeavat arvottomina.

TEHTÄVÄT

1. Miksi voi sanoa, että pankit voivat luoda rahaa?
2. Perustele väite: pankki on voittoa tavoitteleva liikeyritys.
3. Mitä eroa on valtion ja kotitalouden velkaantumisella?
4. Mitä rahoitusvaihtoehtoja yritykset voivat käyttää investointiensa maksamiseen?
5. a) Mitä syitä yrityksillä on listautua pörssiin?
b) Ota selvää internetistä, mitkä suomalaiset yritykset ovat viimeksi listautuneet pörssiin.

Miksi osakekurssit vaihtelevat?

© Pörssisäätiö

Osakemarkkinoilla tuottoa voi hakea pitämällä osakkeita mahdollisimman pitkään, jolloin väliin tulee kurssien nousuja ja laskuja. Voittoja voi yrittää saada myös ajoittamalla ostot ja myynnit sopivaan kohtaan kurssikehitystä. Kumpi tapa mielestäsi sopii osakesäästäjälle paremmin?